

Kazimierz Pyzik – ORATORIUM QUMRAŃSKIE (2013)

realizacja w ramach stypendium z Funduszu Promocji Twórczości

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Dotyczy przedsięwzięcia, którego celem jest skomponowanie wielkiej formy muzycznej – przeszło 2-godzinne Oratorium Qumrańskie na solistów, chór (z podziałem na 3 mniejsze chóry: chłopięcy, mieszany i męski) i orkiestrę symfoniczną (ze zwiększoną ilością instrumentów dętych) oparte o odkryte w XX wieku (od 1947r.) w 11 grotach w pobliżu ruin osiedla Qumran nad Morzem Martwym liczne rękopisy pochodzące z lat od III w. przed Chr. do 68r. po Chr. W dotychczasowej twórczości muzycznej dysponujemy pokaźną liczbą oratoriów starotestamentowych (np. G. F. Haendla), a z drugiej strony pasjami i oratoriami bożonarodzeniowymi opartymi na Nowym Testamencie, natomiast daje się w pewnym stopniu odczuć brak oratoriów opartych o tematykę międzytestamentalną. Według informacji, jakie zdołałem uzyskać, podjęte przeze mnie przedsięwzięcie jest wyjątkowe w skali światowej. Tu należy wspomnieć, że nauka polska położyła w zakresie qumranologii znaczne zasługi. Ks. J. T. Milik był niezwykle ważną postacią międzynarodowej komisji, decydującej o wydawaniu kolejnych skompletowanych manuskryptów, a polskie tłumaczenia W. Tylocha, czy pełne wydanie Piotra Muchowskiego okazały się jednymi z pierwszych tłumaczeń na świecie na rodzime języki i należą kwalitatywnie i kwantytatywnie do najlepszych. Ponadto dużą rolę w przyspieszeniu udostępnienia zwojów i popularyzacji tej tematyki odegrał ośrodek w Mogilanach pod Krakowem oraz znakomity qumranolog Z. J. Kapera, który zorganizował międzynarodowe kolokwia i uruchomił wydawnictwo (wspólna red. ze S. Mędałą) serii książek pt. „Biblioteka Zwojów”. Warto więc, by te starania znalazły także odbicie w twórczości muzycznej, tym bardziej, że rękopisy qumrańskie stanowią niezwykle wartość kulturową i materialną, pozwalającą poznać korzenie współczesnego judaizmu i chrześcijaństwa. Tematykę qumrańską śledziłem od pierwszych dostępnych w Polsce prac na ten temat, a pomysł napisania podobnego utworu muzycznego zrodził się wiele lat temu. Jednak ciągle czekałem na rozwiązanie wielu problematycznych kwestii przez naukowców. I choć nie wszystkie kontrowersje zostały zażegnane aż do dziś, to jednak obecnie zauważam, że właśnie zawieszenie sądów w takiej formie niezwykle sprzyja wieloznaczności, jaką cechuje się materia muzyczna. Teksty z Pustyni Judzkiej obok dokumentów skonkretyzowanych, wymieniających poszczególne przepisy i prawa, posiadają wiele wątków artystycznych i 2 wyraźnie wyeksponowane walory czysto muzyczne. Jeden z nich dostarcza Reguła Wojny, która podaje informacje o rozlicznych trąbach, dzieląc je (według napisów na nich umieszczanych) na: służące do zwoływania zrzeczenia, zwoływania wodzów, trąby związków, ludzi sławnych, obozowe, pochodów, wzywające wojowników podczas otwarcia bram wojennych, dające sygnał do zabijania, do zasadzki, wzywające do pościgu, zwołujące do zebrania się, gdy ustaje walka, trąby powrotu z bitwy i drogi powrotnej. Drugim ważnym walorem muzycznym są przepiękne hymny prawdopodobnie stworzone przez czołową postać esseńczyków z Qumran – Mistrza Sprawiedliwości. Nie ustępują one pod względem poetyckim tak często opracowywanym w historii

muzyki psalmom. Hymny najprawdopodobniej wykonywano w gminie qumrańskiej w postaci monodii akompaniowanej (także z towarzyszeniem burdonu), form psalmodycznych lub responsoryjnych i tak planuję je najczęściej ukazać, choć także nie będę stronił od wielogłosowych opracowań chóralnych. Pisma esseńskie z Qumran są przeniknięte na wskroś sporem między Nauczycielem Sprawiedliwości i Bezbożnym Kapłanem, a ponieważ cała nauka duchowa Mistrza Sprawiedliwości była dla tego ośrodka ponadczasowa, a więc towarzyszyła mu wciąż po jego śmierci, również wspomniana twórczość hymniczna będzie towarzyszyć całej kompozycji.

Moja koncepcja formalna oratorium zakłada jego podział na 3 części:

Część I

Przyjmuję tutaj identyfikację postaci i interpretację tekstów za H. Stegemannem. Według niego Nauczyciel Sprawiedliwości odsunięty od urzędu arcykapłana i wygnany przez politycznego zwierzchnika Judei, Machabeusza Jonatana, zdołał uciec do Syrii. Czując się prawowitym arcykapłanem Jerozolimy, nawiązał kontakt z licznymi zbiegłymi kapłanami np. z rodu Sadoka i wysokimi urzędnikami świątynnymi, innymi grupami i organizacjami żydowskimi powstałymi w czasie prześladowań, aby doprowadzić do ich zjednoczenia na wygnaniu. Punktem kulminacyjnym będzie wysłanie listu przez Nauczyciela Sprawiedliwości do Jonatana zarzucającego mu przemoc w zdobyciu urzędu arcykapłana świątynnego i nakłaniającego go do przystąpienia wraz z 10 tysiącami zwolenników do Związku Całego Izraela jako esseńczyków (pobożnych) lub złożenie urzędu i zajęcie się działalnością polityczną. Zgodnie z esseńskimi komentarzami do Psalmu 37 będzie to grozić zamachem (lub kilkoma zamachami) na życie Mistrza Sprawiedliwości ze strony Niegodziwego Kapłana. Akcja następnie przeniesie się poprzez celowe założenie Związku Esseńskiego w Judei do Qumran. Aby wprowadzić nieco elementów beletrystycznych oraz pokazać zwykłe, codzienne życie wspólnoty qumrańskiej prawdopodobnie stworzę tu kilka postaci i wydarzeń fikcyjnych. W ten sposób bardziej plastycznie i deiktycznie ukażę jej hierarchiczną strukturę oraz zestaw dyrektyw, przepisów i zwyczajów, których esseńczycy musieli przestrzegać według Reguły Zrzeszenia, Reguły Całego Zgromadzenia i Dokumentu Damasceńskiego, oraz dodatkowo ujawnię ich systemy kalendarzowe, horoskopy, praktyki mistyczno-magiczne, itp.

Część II

Część ta pierwszoplanowo będzie się opierać na Regule Wojny, która przedstawia 40 lat wojny w 7 etapach (to także podział formalny tej części), kończących się na przemian zwycięstwem i porażką i ostatecznie zwycięstwem nad Kittim (Rzymianami). Ale wojna ta motywowana jest także dualistyczną wiarą w naukę o dwóch duchach w postaci walczących ze sobą Synów Światłości (charakteryzowanych przez chór chłopięcy) i Synów Ciemności (chór mieszany), co będzie także podkreślone przez podział orkiestry (z jednej strony synowie Lewiego, Judy, Benjamina i wygnańcy pustyni, z drugiej wojsko Beliala, zgraja Edomu, Moabu, Amonitów, Filistyni, Kittim Asur). Następną warstwę nanizaną na tą 7-częściową formę stanowią będą pewne konkretne postaci, jak Mąż Kłamstwa, Kłamliwy Prorok

oraz wskazane przez Komentarz do księgi proroka Nahuma: Rozszalały Lew (Aleksander Janneusz), Ostatni Kapłan, Antioch i Demetriusz. Ostatnia wreszcie warstwa będzie związana z ukazanymi w Regule Wojny obowiązkami kapłanów i ich modlitwami podczas walk. Niewątpliwie cała ta część będzie więc obfitowała we wcześniej już wspomniane przeze mnie hymny oraz w daleko posuniętą preferencję instrumentów dętych.

Część III

Przedstawię tutaj kilka postaci (wyłaniających się z chóru) i wątków esseńskich zaczerpniętych z dzieł historycznych Józefa Flawiusza. M.in. będą tu miały miejsce sceny obrony swojej wiary przez esseńczyków bez stawiania oporu mimo dręczenia i zabijania ich przez Rzymian, a także sceny z walczącym dowódcą esseńskim Janem, który zginął podczas ataku na twierdzę Askalon. Za J. Flawiuszem wskażę tu też na zdolności prorockie esseńczyków, jak epizod Judy przepowiadającego śmierć Antygona, Szymona rozczytującego sens złowieszczego snu Archelaosowi, czy Menacha, który przepowiedział Herodowi będącemu jeszcze chłopcem, że zostanie królem. Przy tej okazji wyeksponuję także mesjańskie oczekiwania esseńczyków (Mesjasz podwójny – z Aarona i z Izraela). Kulminację tej części wyznaczy scena trzęsienia ziemi (duża rola instrumentów perkusyjnych) w r. 31 przed Chr., na skutek którego osiedle Qumran odniosło szkody. Zdecyduje ono o przeniesieniu się esseńczyków do Jerozolimy przy przychylności króla Heroda. Będą oni też uczestniczyć w przebudowie świątyni (Zwój Świątynny przesycony jest obliczeniami wymiarów i będzie dla mnie stanowić podstawę do zastosowania kabalistyki cyfrowej przetransponowanej na dźwięki).

W całym oratorium będę też wykorzystywał popularną u esseńczyków technikę peszerową tłumaczącą aktualne wydarzenia poprzez analogiczne przypadki z Biblii z udziałem innych osób i w innym czasie, czym mogę dać asumpt do znajdowania paralel w świecie współczesnym. W końcu walkę sprawiedliwości z kłamstwem i bezprawiem, jaką toczył Nauczyciel Sprawiedliwości w różnym stopniu przeżywa dziś wielu ludzi, również nie wyłączwszy mnie samego. I nawet ci, którzy jeszcze wierzą w podważoną teorię o powiązaniach Jezusa czy Jana Chrzciciela z esseńczykami, a nawet w tak ekstremalnej formie, jaką prezentowała B. Thiering, wiążąc postać Jana z Mistrzem Sprawiedliwości, a Jezusa z Bezbożnym Kapłanem, będą mogli jej posmakować w tym utworze, gdyż pod pozorem specjalnych peszerów nawiążę do tych fundamentalnych postaci chrześcijaństwa. Wszystkie peszery będą obrazowane muzycznie przez transpozycję, zmianę instrumentacji i zabiegi ornamentowania.

Bardzo mi zależy, aby język muzyczny oratorium dał się odczuć jako bardzo tajemniczy, dotychczas nieznan i niespotykany. Wcześniej, przez wiele lat pracowałem nad matematyczną istotą systematyki skal durowych i molowych. Przenosząc tą logikę na inne parametry, stworzyłem wiele innych systemów skalowych, akordowych i modulacyjnych, z których kilka nadaje się do stworzenia wymaganego klimatu w tym dziele. Ponieważ wiele z nich można traktować jako systemy „przeoczone” przez historię muzyki, które powinny pojawić się wcześniej, nasuwa się analogia do qumrańskiego zabytku, który powinien ujrzeć światło

dzienne także znacznie wcześniej, jako uzupełnienie Biblii. Aby przydać utworowi jeszcze więcej sekretne go charakteru, zastosuję w nim odpowiednią symbolikę, gematrię i elementy mistyczne. Libretto opracuję sam, wykorzystując teksty oryginalne oraz tłumaczenia polskie i angielskie dosłowne lub ujęte w formę wierszowaną, teksty własne oraz dodatkowo anagramy (temura), akrostychy (notaricon) i inne operacje na głoskach i sylabach.

Kazimierz Pyzik